

RAFAEL FERRER I BIGNÉ, *Escrits valencians* (Rafael Roca ed.), València, Institució Alfons el Magnànim (Col·lecció Biblioteca d'Autors Valencians 71), 2023, 169 pp., ISBN: 978-84-1156-019-1.

El segle XIX valencià és un període històric poc conegut literàriament i lingüísticament, o almenys així ho ha estat fins fa (relativament) pocs anys. Progressivament s'ha produït un canvi de tendència, un redescobriment nostrat, i això ha estat possible gràcies a la tasca investigadora i divulgadora de professors com Rafael Roca Ricart, que han reobert el camí. Abans havia estat estudiat per erudits com Manuel Sanchis Guarner, Joan Fuster, Antoni Ferrando i Vicent Simbor —entre d'altres—, però a sovint se l'ha considerat un període *menor*.

En aquest context, cal celebrar la compilació i publicació que el Dr. Rafael Roca ha realitzat de l'obra valenciana —en vers i en prosa— de l'escriptor valencià Rafael Ferrer i Bigné (1836-1892) amb el títol *Escrits valencians* (2023). L'edició ha vist la llum dins la col·lecció «Biblioteca d'autors valencians» de la Institució Alfons el Magnànim – Centre Valencià d'Estudis i d'Investigació, col·lecció de referència que (almenys) totes les biblioteques públiques valencianes haurien de tindre a disposició del públic lector.

Nascut el 1836 al carrer Quart de València al si d'una família acomodada, Ferrer i Bigné va realitzar els estudis primaris a les Escoles Pies de València, es va llicenciar en Dret i Filosofia i Lletres (1861) a la Universitat de València, es va dedicar pocs anys a l'exercici de la jurisprudència, la seua afició pel dibuix el va fer ingressar a l'Escola de Belles Arts de Sant Carles i —per tradició familiar— va passar a formar part de la Societat Econòmica d'Amics del País de València (1867).

Es va forjar com a periodista i escriptor als diaris valencians *La Opinión* i *Las Provincias*, on va treballar de redactor i crític literari —concretament a la primera redacció de *Las Provincias*, entre 1866 i 1871—, però no només. De fet, va publicar composicions poètiques i articles de crítica

literària a les revistes valencianes *La Ilustración Valenciana*, *El Eco del Turia*, *El Eco de Valencia*, *Almanque de Valencia*, *El Museo Literario*, *La Violeta*, *Almanaque «Las Provincias»* i *Lo Rat Penat*. *Calendari Llemosí*, a les catalanes *Lo Gay Saber*, *Calendari Català* i *Anuari Català*, i —a més— va fundar el periòdic *La Risa*.

Ben enjorn manifesta inquietuds literàries i participa en la tertúlia literària La Estrella, s'associa al Liceu de València i després a l'Ateneu Científic, Literari i Artístic de València. Comença a escriure els primers poemes en castellà al voltant de 1854, i tres o quatre anys més tard arribaren els primers en valencià. El seu vessant literari es consolida a l'inici de la Renaixença, en la qual participa activament; i fruit del seu interès per la literatura, el 1868 ingressa com a membre corresponent en la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona.

El llibre en qüestió es divideix en tres parts: a l'inici, un detallat estudi introductori del filòleg Rafael Roca, on repassa la trajectòria vital del poeta vuitcentista, la seua producció poètica en valencià, el seu vessant d'estudis i erudit, l'origen i el tema dels escrits editats ací, així com els criteris d'edició seguits. A continuació, els trenta-cinc poemes i, per últim, els nou textos en prosa, tots ordenats d'acord amb la data d'escriptura.

De les trenta-cinc composicions líriques, vint-i-nou es van publicar en diverses revistes valencianes i catalanes de l'època, i les sis restants són inèdites i s'han conservat manuscrites a l'arxiu personal de l'autor fins aquesta edició. Pel que fa als textos en prosa, es van publicar originalment entre 1868 i 1881: els set primers estan dedicats a tres escriptors valencians de la primera meitat del segle XIX com Tomàs Villarroya i Sanz, Josep Bernat i Baldoví i Pasqual Pérez i Rodríguez; el vuité dona notícia del testament d'Ausiàs March; i l'últim és el discurs d'inici de curs que va llegir el 5 de novembre de 1881 com a president de *Lo Rat Penat*.

Com afirma Roca a la introducció, «la contribució de Ferrer es mostra com una de les més sòlides i contundents no tan sols de l'àmbit valencià, sinó de tot el territori catalanoparlant» (p. 12). Si bé la seua lírica «no assoleix el nivell ni les dimensions de les d'alguns dels seus coetanis», del seu conjunt cal destacar-ne «algunes d'un notable simbolisme i qualitat, que el situen entre els

poetes més destacables i meritoris del segle XIX valencià» (p. 12); a més de la importància dels seus textos en prosa.

Bon amic dels també lletraferits nostrats Teodor Llorente i Fèlix Pizcueta, Ferrer i Bigné també fou membre del nucli fundacional de Lo Rat Penat (1878), entitat de la qual fou el quart president (durant el curs 1881-1882).

La producció literària de Ferrer «esdevé definitiva d'una època» que «és en els darrers anys que hem començat a descobrir i entendre en la seua complexitat» (p. 33), com assevera Roca. Ens ho adverteix un dels grans experts en la literatura catalana del segle XIX al País Valencià, que ha contribuït a estudiar i divulgar amb escreix, i amb aquesta obra ens apropa a la lectura d'«un dels escriptors més actius i destacats de la segona meitat del vuit-cents valencià» (p. 11).

Ara tenim l'oportunitat de conèixer millor aquest lletraferit valencià del vuit-cents gràcies a la publicació d'aquest llibre, així com de la biografia escrita per Jaime Millás (2019) amb el títol *Memòria d'un poeta de la Renaixença. Rafael Ferrer Bigné (1836-1892)*, i publicada per la Institució Alfons el Magnànim i l'editorial Sargantana.

Cal celebrar la publicació d'aquest llibre, deia a l'inici. D'entrada, perquè ens acosta l'obra d'un escriptor valencià massa desconegut pel públic general i injustament oblidat i poc estudiat des de l'àmbit acadèmic. D'altra banda, perquè aquesta és una edició divulgativa, amb fidelitat al text original, però que modernitza i adapta les grafies als usos i a la normativa actual. I, al capdavant, perquè l'estudi introductori és molt complet i el llibre —en conjunt— ens ofereix una excel·lent edició dels escrits valencians del renaixencista Ferrer i Bigné, que cal valorar per la seua qualitat i escaïença.

ADRIÀ MARTÍ-BADIA
Universitat de València / IIFV
adria.marti@uv.es